

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Skjøtselsplan for trua naturtyper på Søla, Vega kommune

Revidert 2019

NIBIO RAPPORT | VOL. 5 | NR. 139 | 2019

Annette Bär & Thomas H. Carlsen

Avdeling for kulturlandskap og biologisk mangfold, Tjøtta

TITTEL/TITLE

Skjøtselsplan for trua naturtyper på Søla, Vega kommune.
Revidert 2019

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Annette Bär & Thomas H. Carlsen

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
21.11.2019	5/139/2019	Åpen	51271	19/00910
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02436-1	2464-1162	20	2	

OPPDRAUGSIVER/EMPLOYER:

Vega verneområdestyre

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Jannike Wika

STIKKORD/KEYWORDS:

Skjøtsel, kulturlandskap, slåttemark, naturbeitemark, hagemark, restaurering, utvalgt naturtype, tilskuddsordning for trua naturtyper, Vegaøyan verdensarv

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Kulturlandskap og biologisk mangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Revidering av skjøtselsplanen for Søla i Vega kommune er utført på oppdrag av Vega verneområdestyre. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel av de trua naturtypene slåttemark, naturbeitemark og hagemark. Den baserer seg på feltbefaring og intervjuer med brukeren.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av naturtypen. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokalitetene.

LAND/COUNTRY:

Norge

FYLKE/COUNTY:

Nordland

KOMMUNE/MUNICIPALITY:

Vega

STED/LOKALITET:

Søla

GODKJENT /APPROVED

Anders Nielsen

AVD. LEDER

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Annette Bär

FORSKER

NIBIONORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Revidering av skjøtelsplanen for Søla i Vega kommune er utført på oppdrag fra Vega verneområdestyre. Skjøtelsplanen gir faglig funderte anbefalinger for videreføring av skjøtsel som omfatter nyavgrensede naturbaselokaliteter av de trua naturtypene slåttemark, naturbeitemark (inkl. hagemark), og er i samsvar med handlingsplanen for Utvalgt naturtype slåttemark (Direktoratet for naturforvaltning 2009). Den baserer seg på feltbefaring og intervjuer med grunneieren.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første og andre hovedkapittelet gir en kort beskrivelse av de trua naturtypene: slåttemark i Nord-Norge og naturbeitemark. Andre delen er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokalitetene.

Som vedlegg finnes en beskrivelse av de verdifulle naturtypene som inngår i drifta. Den genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i Miljødirektoratets naturbase.

Til skjøtelsplanen følger et veiledningshefte om slåttemark utarbeidet av Miljødirektoratet, samt Bondens kulturmarksflora for Nord-Norge (Bele et al 2014).

NIBIO takker bruker Øystein Ludvigsen og Jannike Wika i Vega verneområdestyre for godt samarbeid i prosjektet.

Tjøtta, oktober 2019

Annette Bär

Prosjektleder
NIBIO, Tjøtta

Innhold

1 Slåttemark i Nord-Norge	5
2 Naturbeitemark	8
2.1 Generelt om naturbeitemark	8
2.2 Utbredelse	8
2.3 Naturfaglig beskrivelse	8
2.4 Artsinnhold	9
2.5 Påvirkning, bruk	9
2.6 Råd om skjøtsel og hensyn	9
3 Skjøtelsplan for slåttemark og naturbeitemark på Sjøla	10
3.1 Innledning	11
3.2 Hensyn og prioriteringer	12
3.3 Tradisjonell og nåværende drift	12
3.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen	13
3.5 Artsmangfold og eventuelle observerte endringer	13
3.6 Evaluering/vurdering av skjøtselen	13
3.7 Mål for verdifull slåttemark, naturbeitemark og hagemark	14
3.8 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)	14
3.8.1 Slått og beite	14
3.9 Oppfølging av skjøtelsplanen	16
3.10 Bilder fra lokaliteten(e)	17
Referanse	20
Vedlegg	21
1 Lokalitätsbeskrivelse i Naturbase	21
1.1 Sjøla - slåttemark	22
1.2 Sjøla - naturbeitemark	25
1.3 Sjøla - hagemark	28
2 Tiltakslogg, grunneiers notater	31

1 Slåttemark i Nord-Norge

Tradisjonelle slåttemarker er naturenger i inn- og utmark med ville plantearter, som har blitt slått for å skaffe vinterfôr til husdyra. Slåttemarkene ble gjerne slått seint i sesongen, etter at de fleste plantene hadde blomstra og satt frø. De er ofte overflatelydda for stein, men har i mindre grad vært oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og er ikke- eller i liten grad gjødsla med tilført husdyr- og kunstgjødsl. Slåttemarkene har tradisjonelt vært høstbeita og kanskje også vårbeita. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer imidlertid fra sted til sted.

Slåttemarkene er ofte urterike (blomsterrike), og omtales gjerne som «blomsterenger». De huser også ofte et stort mangfold av insekter.

Artssammensetningen i slåttemarkene kan variere mye blant annet avhengig av klimaet. Variasjonen i slåttemarksfloraen er stor fra nord til sør og fra kyst til innland i Nord-Norge. Forskjeller i fuktighetsforhold og kalkinnhold i marka påvirker også artssammensetningen sterkt.

Vanlige plantearter i tørre-friske enger er gras og halvgras som engkvein, rødsvingel, gulaks, bakkefrytle, bleikstarr og urter som for eksempel blåklukke, ryllik, følblom, småengkall, hvitmaure, fuglevikke, engsyre, harerug, engsoleie, marikåpe-arter, i høyereliggende områder også snøsøte. I Nordland og Troms er også rødknapp og prestekrage vanlige innslag i tørre slåttemarker, mens silkenellik kan komme inn i Øst-Finnmark.

Slåttemark på Svebakken i Hemnes kommune i Nordland som representerer en tørr-frisk engutforming. Bildet t.h. viser småengkall som gjerne vokser i slike enger.

Foto t.v. Annette Bär og t.h. Ellen Svalheim.

I litt kalkholdige områder kan man finne gras som dunhavre, og i de sørlige delene av Nord-Norge også hjertegras. Ellers på kalk vokser urter som gjeldkarve, fjellflokk, vill-løk, vill-lin, fjellfrøstjerne, gulmaure, (fjell)bakkestjerne, ulike marinøkler og orkideer. Noen av disse står på den norske rødlisten (og er truet) (www.artsdatbanken.no).

I litt fuktigere eng finnes arter som sølvbunke, jåblom, ballblom, skogstorkenebb, rød jonsokblom, marikåper, sibirgrasløk og hvitbladtistel. I fuktigere enger i Finnmark kan man finne østlige arter, foruten silkenellik som nevnt over også finnmarksfrøstjerne, storveronika og russekjeks.

Slåttemark på Kvanndalen i Rana kommune i Nordland. Bilde t.h. viser ballblom som er et vanlig innslag i litt fuktigere eng ved siden av arter som sølvbunke, jåblom, og skogstorkenebb.

Foto t.v. Annette Bär, t.h. Ellen Svalheim.

Slåttemark med silkenellik i Anopset i Porsanger kommune i Finnmark. Bilde t.h viser nærbilde av silkenellik som er en østlig art og stedvis vokser i slåttemarkene i Finnmark.

Begge foto Ingrid Golten.

Hvis slåtteenger blir liggende brakk, blir engene gjerne dominert av noen få, høyvokste arter. Hundekjeks, skogstorkenebb, marikåper og mjødur er typisk, men også tromsøpalme kan komme inn. I innlandet er store felt av geitrams vanlig der drifta har opphørt, før busker og trær overtar i en senere fase av gjengroingen.

Mange gamle slåttemarkar brukes i dag til beite eller er grodd igjen. «Tradisjonelle» slåttemarkar har derfor blitt svært sjeldne og det er spesielt viktig at gjenværende slåttemarkar holdes i hevd. Generelle restaurerings- og skjøtselstiltak er omtalt i veiledningsheftet, og konkrete råd for skjøtsel av din lokalitet beskrives i denne skjøtelsesplanen. Nærmere omtale av ulike plantearter fra engene finnes i Bondens kulturmarksflora for Nord-Norge (Bele et al. 2014). Mye av denne teksten om slåttemark i Nord-Norge er hentet fra den.

2 Naturbeitemark

2.1 Generelt om naturbeitemark

Naturbeitemark (inkl. hagemark) er en artsrik naturtype med høy andel habitatspesialister. Naturtypen er vidt utbredt, men artsrik, ugjødslet beitemark i god hevd er gått tilbake som følge av endringer i landbruket. Gjengroing etter opphør av bruk eller intensivt drift med gjødsling og pløying, har redusert arealet. Typen er også utsatt for nedbygging. På bakgrunn av dette er naturtypen som helhet vurdert som sårbar (VU) i Norsk rødliste for naturtyper 2018. Naturbeitemark har høy andel rødlistearter i ulike organismegrupper, særlig karplanter, beitemarksopp og insekter. Mange arter har hovedtyngden av sine forekomster innenfor denne naturtypen.

2.2 Utbredelse

Naturbeitemark er vidt utbredt over hele Norge fra kysten til innlandet og i alle biogeografiske soner fra boreonemoral til lavalpin sone og fra sterkt oseanisk til svakt kontinental seksjon. I dag er typen vanligst i regioner med mye husdyrhold, for eksempel øvre dalstrøk på Østlandet, på Vestlandet, i Trøndelag og på Nordlandskysten.

2.3 Naturfaglig beskrivelse

Naturbeitemark er lysåpen grasmark med langvarig hevd i form av husdyrbeite, både sau, geit, storfe og hest. Utseendemessig karakteriseres typen av lavvokst vegetasjon dominert av urter og gras. Trær og busker forekommer spredt (hagemark), til forskjell fra slåttemark der disse mangler. Marka er gjerne mer ujevn enn i slåttemark. Steiner, grunnlendte partier og bergknauser er også nokså vanlig. Typisk for beitemark er dominans av beite- og tråkkresistente gras og arter som ikke spises fordi de er giftige, tornete, smaker vondt eller inneholder mye silikat. Naturbeitemark har få nitrofile arter, men spredt kan noe næringskrevende og tråkktolerante arter forekomme. Karakteristisk er også forekomsten av beitemarksopp om høsten. Det er stor variasjon i artssammensetningen og miljøforhold i naturbeitemark. Et fellestrekk er at variasjonen både skyldes økokliner som også er viktige på naturmark, og langvarig hevd.

Naturbeitemark er semi-naturlig natur, oftest oppstått fra skogsmark som gjennom lang tid med ekstensivt beite har utviklet egenskaper som skiller den fra det natursystemet den ble utviklet fra, uten at markstruktur, hydrologi eller andre basale egenskaper har blitt vesentlig endret. Beitestrykk, husdyrslag og tidspunktet for beite er faktorer av betydning. Tidspunkt på året og varighet av beitet er også faktorer som påvirker vegetasjonen. Det er viktig med avpasset antall beitedyr, da overbeite reduserer artsmangfoldet og for lite beite gir gjengroing. Til forskjell fra kulturbeite er naturbeitemark ikke pløyd og tilsådd, og ikke eller i bare liten grad gjødslet.

Kalkinnhold og jordfuktighet er viktige årsaker til variasjonen i artssammensetningen. Karplante-mangfoldet er størst i naturbeitemark på kalkrik grunn i lavlandet, der særlig kalktørrenger har et høyt artsmangfold. Det samme gjelder tørrbakker i dalstrøk på Østlandet. Viktige naturbeitemarker for sopp ser ut til å følge et litt annet mønster, da artsrike beiter med høy forekomst av rødlistede sopparter kan forekomme både på kalkrik og kalkfattig grunn, og gjerne i friskere enger. Lang beitehistorie antas å være gunstig. Det er stor regional variasjon fra kyst til innland, fra lavland til fjell og fra sør til nord.

2.4 Artsinnhold

Naturbeitemark er en meget artsrik naturtype karakterisert av mange rødlistede arter av insekter, karplanter og sopp. Av særlig betydning er naturtypen for beitemarksopp og blant disse er 94 arter rødlistet, først og fremst vokssopp, rødsporer, jordtunger og køllesopp. Også for en lang rekke karplanter og insekter er naturtypen viktig. Rundt 85 rødlistede karplanter er knyttet til typen. De mest sjeldne finnes bare på et fåtall steder, mens andre er mer vidt utbredt, men har gått tilbake i lavlandet. Et særpreg i tørr, varm og sandig beitemark er forekomst av møkkbiller, en artsgruppe som har gått sterkt tilbake i seinere tid. En rekke insekter og andre invertebrater er også knyttet til typen, hvorav flere er rødlistede. Naturbeitemark inngår i forskjellige landskapstyper, fra vidstrakte seterlandskap, småskala kystlandskap, åpne jordbrukslandsskap og småskala kulturlandskap i dalstrøk- og skogstrøk. Ofte forekommer typen som små restarealer og kanter i intensivt drevet jordbrukslandskap. Ved kysten veksler beitemark ofte med andre åpne naturtyper i finskala mosaikkartet mønster. I dalstrøk finner en gjerne artsrik beitemark i kanter mellom fulldyrka mark og hagemark eller skog. Kantsonene har ofte vært uten hevd over lengre tid, men skal kartlegges som beitemarkskant så lenge de fortsatt har preg av semi-naturlig eng. Naturbeitemark har ofte innslag av bergknauser og tresatte partier.

2.5 Påvirkning, bruk

Ulike husdyrslag beiter på ulikt vis. Sau beiter for eksempel mer selektivt enn storfe. Sambeite er derfor som regel positivt. Beite er en nødvendig forutsetning for at naturtypens verdier skal opprettholdes. Beite tilpasset naturgrunnlaget er viktig. For lite beitetrykk medfører gjengroing, mens for sterkt beite medfører slitasje og tråkkskader. De viktigste negative påvirkningsfaktorene i naturbeitemark er gjengroing og intensivt bruk. Tidligere var husdyrhold vanlig over hele landet og typen har gått sterkt tilbake som følge av opphør av beite med påfølgende gjengroing. I sentrale jordbruksstrøk er omlegging til mer intensiv drift med gjødsling, sprøyting og oppdyrking til kornproduksjon og kunsteng typisk. I tillegg er typen utsatt for nedbygging. Tilplanting av gamle beitemarker er også et problem, ved at det reduserer forekomsten av naturtypen. Det samme er spredning og etablering av fremmede arter og andre problemarter, ved at disse fortrenger de typiske beitemarksartene, og over tid bidrar til å ødelegge forekomsten av naturtypen. Tilførsel av nitrogen både fra langtransportert luftforurensing og fra lokale kilder fører særlig i sørlige deler av landet til eutrofiering.

2.6 Råd om skjøtsel og hensyn

Skjøtsel skal opprettholdes, eller igangsettes i lokaliteter som kan restaureres og der det er dokumentert høye naturverdier. Det bør gjøres en vurdering av hvordan lokaliteten opprinnelig har vært skjøttet. For lokaliteter som opplagt og relativt nylig har vært slåttemark, og der det vurderes som mulig å tilbakeføre lokaliteten til slåttemark skal dette anmerkes. I de fleste tilfeller er beiteregimet tilpasset den enkelte lokalitet. Det bør utarbeides planer for skjøtsel i viktige lokaliteter der grunneier/driver involveres. Typiske tiltak vil være å tilpasse dyreantall, husdyrslag og tidspunkt for beite avhengig av vegetasjonen på stedet. Både husdyrslag, antall dyr og beitetidspunkt er viktig å vurdere i beitemark. For eksempel kan det være aktuelt å holde sau unna lokaliteter med sjeldne orkideer som svartkurle, og det kan være aktuelt å avgrense beiteperioden til vår-forsommer eller høst. Gjødsling må unngås og manuell rydding av unngskog og kratt foretas etter behov, og slik at marka holdes åpen. Rydding bør foretas gradvis, da for rask åpning av marka både kan medføre erosjon i bratt terreng og åpne opp for uønskede arter. Tilleggsforing bør unngås, da dette både medfører tråkkskader, oppgjødsling og innførsel av uønskede arter. Saltstein må unngås. Fremmede arter bør fjernes og slitasje og andre negative påvirkninger bør begrenses i sårbare lokaliteter.

3 Skjøtselsplan for slåttemark og naturbeitemark på Søla

GRUNNEIER:		ANSVAR SKJØTSEL: Øystein Ludvigsen	LOKALITETSVERDI I NATURBASE: Slåttemark, verdi A Naturbeitemark, verdi A Hagemark, verdi B
DATO UTARBEIDING AV 1.SKJØTSELSPLAN: 28.09.2007		DATO BEFARING (1.SKJ.PL.): 2006	
DATO REVIDERING: 15.10.2019		DATO BEFARING (REVIDERING): 11.06.2019	
KONTAKT MED GRUNNEIER/BRUKER (TELEFON, BEFARING, EPOST MM): 11.06.2019 befaring med bruker Oktober 2019 Innspill på utkast av revidert skjøtselsplan			
1.SKJØTSELSPLAN UTFORMET AV : Lise Hatten & Thomas Holm Carlsen			FIRMA:
REVIDERT UTGAVE UTFORMET AV : Annette Bär & Thomas Holm Carlsen			NIBIO
UTM SONE LOKALITET(ER): 33 W	NORD: 7287733	ØST: 349591	GNR./BNR.: 23/1, 2 + 6
NÅVÆRENDE AREAL PÅ SKJØTSELSPLAN-/NATURBASE LOKALITET: Slåttemark – 27 daa Naturbeitemark – 13,5 daa Hagemark – 8 daa AREAL (ETTER EVENTUELT RESTAURERING):		DEL AV VERNEOMRÅDE: Ja HVILKET VERN: Hysvær/Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning	DEL AV UTVALGT KULTURLANDSKAP: Vegaøyan verdensarv

3.1 Innledning

Vegaøyen verdensarvområde som fikk sin status etter vedtak i UNESCO i 2004, ligger i Vega kommune og er en del av Helgelandskysten, i den sørlige delen av Nordland fylke. Vegaøyen består av mer enn 6.500 små øyer, holmer og skjær, men også deler av hovedøya, Vega, er med i verdensarvområdet. Verdensarvområdet er på 1.037 km². Av dette er 69 km² landareal. UNESCOs innskrivingstekst framhever grunnlaget for verdensarvstatusen som ligger i kulturlandskapet som er skapt av fiskerbondens mangesysleri med landbruk, fiske og ærfugl. I løpet av 60- og 70-tallet ble øyriket i Vega gradvis fraflyttet og i dag er verdensarvområdet så godt som fraflyttet med unntak av hovedøya Vega og naboøya Ylvingen.

Figur 1. Oversiktskart som viser plassering av Søla i Vegaøyen verdensarvområde og område som skjøtelsesplanen omhandler.

Søla ligger ca. 2 km vest for hovedøya Vega (figur 1). Sølaområdet består av den 432 meter høye øya Søla, samt en rekke holmer nord og nordvest for denne. Det er kun øya Søla som omfattes av skjøtelsesplanen. Hele Sølaområdet består av bergartene granitt og granodioritt, noe som indikerer lite

varierte vegetasjonstyper. Søla representerer en sterk kontrast i øyriket i Vega som en høy og bratt granittkulle, i det ellers så flate øylandskapet.

Området ligger i grenselandet mellom klart oseanisk seksjon (O2) og sterkt oseanisk seksjon, humid underseksjon (O3h) (Moen 1998). Søla har, som ellers i kommunen, milde vintre og kjølige somre.

Før 1900 var det to gårder på Søla med fjøs, sommerfjøs, høysjå og naust. Det var også en husmannsplass i tillegg. Fra ca. 1950 til 1969 bodde det én familie på Søla. I dag er det ingen fastboende igjen på Søla, men husene blir i dag benyttet som fritidshus hovedsakelig på sommerhalvåret.

Søla ligger innenfor Hysvær-Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning med spesiell vekt på det rike fuglelivet.

I 2007 ble det laget skjøtselsplan for Søla som omfattet de tydelig kulturpåvirkete arealene i nærheten av gården nord på øya, samt et tidligere slåtte- og beiteareal i sør (Hatten & Carlsen 2007). Revidering av skjøtselsplanen i 2019 har bestått av kartlegging og verdivurdering av verdifulle naturtyper som skal avgrenses og registreres i naturbasen. Det ble fokusert på areal som har blitt aktivt skjøttet de siste årene gjennom slått, beiting og hogst/krattrydding.

3.2 Hensyn og prioriteringer

Brukeren har behov for graset som slås som vinterfôr for sin besetning av gammelnorsk sau. For å kunne bruke graset lettere om vinteren blir det presset i små rundballer etter tørking på bakken. Tilleggsfôring om vinteren skjer i nærheten av der rundballene lagres, dvs. i kanten av slåttemarka. Det bør passes på at fôringsplassen holdes mest mulig i kanten av slåttemarka for å unngå uønsket næringsavrenning, oppgjødsling og evt. spredning av problemarter i slåttemarka.

Naturbeitemarka slås i utgangspunktet på lik måte som slåttemarka, med den forskjellen at beitedyrene ikke stenges ut om sommeren og beiter her hele året. Dette medfører bl.a. at avlingen blir noe mindre enn for den avrensede slåttemarka. Selv om artssammensetningen og strukturen ikke viser store forskjeller mellom den nå avgrensede slåttemarka og naturbeitemarka er skjøtselsregimet så forskjellig at den ikke kan kategoriseres i under slåttemarktypen. Dette medfører at brukeren ikke kan søke om tilskudd til slått fra tilskuddsordning for trua naturtyper, men har andre tilskuddsordninger (RMP, Verneområde/verdensarvmidler) til å utløse finansiell støtte til slåtteinnsatsen.

3.3 Tradisjonell og nåværende drift

Innmarksarealene var i hovedsak området rundt hovedhuset i nordvest og sørdelen av Sørjorda i sørvest. Dette utgjorde totalt ca. 40 mål slåttemark, samt noe areal til potet- og grønnsaksdyrking ved hovedhuset. Innmarka ble gjødslet med naturgjødsel, men også noe kunstgjødsel de siste årene før avviklinga av landbruksdriften. Gjødselspreder for hest ble kjøpt inn tidlig på 50- tallet, men ble avløst av ny spreder da traktor ble kjøpt i 1958. Slåttearealet ble kun overflatedyrka. Ca. 10 mål av slåttemarka i nordvest, ble isådd med timotei og andre fôrgrassorter. Slåttemarka ble høstbeitet. Det ble i tillegg også dyrket mye potet, rundt 10 tonn.

Øyene i nærheten av Søla ble brukt som utmarksbeite for sau. Utmarksbeitene på hovedøya Søla var "Stran" på nordsida av øya, øst for hovedhuset, og på nordenden av Sørjorden i sørvest. Her beitet melkekyr og ungfe. Beitepresset var høyt, og holdt dermed vegetasjonen nede. Det ble gjødslet med naturgjødsel og på "Stran" ble det også isådd med timotei og andre høyproduktive grassorter. Det ble hverken brent, kalket eller kultivert med tang i utmarksarealene, i alle fall ikke i nyere tid.

Ved jordbrukstelingen i 1875 var det hest, okse, fem melkekyr, tre ungfø, 20 sau, 14 geiter og en gris på øya. Antallet melkekyr ble holdt på samme nivå fram til at driften ble nedlagt i 1969.

Fra 1969 til 1993 har både innmark og utmark ligget brakk. Fra 1993 til dags dato har sau blitt gjeninnført og beitet på Søla. I 2006 var det 26 søyer og ca. 50 lam av rasen Gammel Norsk Sau på beite (Hatten & Carlsen 2007). Beitetrykket var den gangen for svak og arealene viste fremdeles et sterkt gjengroende preg.

I etterkant av utarbeidelsen av skjøtselsplanen fra 2007 kom man i gang med slått av innmarksarealet i nord. Den østre delen av innmarka er inngjerdet for å kunne stenge ut sauene fra ca. midten av juni fram til etter slåtten i august. Arealet som nå er avgrenset som slåttemark og naturbeitemark slås i midten av august. Graset bakketørkes i noen dager før det presses i små rundballer. Avlingen på naturbeitemarka blir noe mindre i og med at sauene har tilgang på dette arealet hele året.

De siste årene har det gått 50 søyer med lam på beite om sommeren. Om vinteren er det ca. 30 vinterfôret sau på øya..

I den siste perioden har det også blitt foretatt krattrydding og tynning av trær i kanten og på selve innmarksareal.

3.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen

I etterkant av den første skjøtselsplanen fra 2007 har arealene blitt beitet hvert år med et økt antall dyr, samt at brukeren har kommet i gang med årlig slått. Det har ført til at gjengroingspreget med henholdsvis dominans av mjøddurt og strandrør nå er kraftig redusert og så godt som fraværende. Artssammensetning i både naturbeitemarka og slåttemarka domineres nå av seminaturlige engarter med jevn fordeling og uten tuestruktur. Som følge av dette ble tre lokaliteter avgrenset som verdifulle naturtyper og verdisettes til henholdsvis nasjonal og regional verdi.

Regimet med beiting, avstenging av slåttemarka i midten av juni og sen slått i midten av august ser ut til å fungere bra både for brukeren og med tanke på kvalitet og artssammensetning i de verdifulle naturtypene. Beitetrykket virker tilpasset de lokale forholdene.

3.5 Artsmangfold og eventuelle observerte endringer

Dominerende gjengroingsarter som mjøddurt, strandrør og sølvbunke har blitt betydelig redusert. Strukturen og artsfordelingen i engene er jevn. Artsmangfoldet er nokså likt i naturbeitemarka og slåttemarka. Sammensetning er samlet sett middels høyt.

3.6 Evaluering/vurdering av skjøtselen

OPPSUMMERENDE VURDERING	I HØY GRAD	IMIDDELS GRAD	I LITEN GRAD
Har skjøtselen vært tilfredsstillende for å oppnå målene, jf skjøtselsplanen som nå revideres?	X		
Bør skjøtselen endres for neste skjøtselsplanperiode (neste 5 år)?			X
Er det realistisk at lokaliteten holdes i hevd de neste 5 åra?	X		

3.7 Mål for verdifull slåttemark, naturbeitemark og hagemark

HOVEDMÅL FOR LOKALITETEN(E): Holde mest mulig slåttemarks- og beitemarksareal i god hevd ved videreføring av årlig beiting og sen slått for å bevare eksisterende artsmangfold, fordeling av arter og engstruktur
EVENTUELLE SPESIFIKKE MÅL FOR DELOMRÅDER: Følge med på oppslag av osp og bringebær i naturbeitemarka og i kanten av slåttemarka. Så lenge arealet slås i tillegg til beiting vil ospeoppslaget holdes nede og bringebær vil ikke kunne spre seg særlig fra kantene. Slåttemarkspreget med jevn struktur og artsfordeling skal ivaretas ved å begrense beiteperioden om sommeren i slåttemarka.
TILSTANDSMÅL FOR ENKELTE AV ARTENE: Bringebær skal ikke spre seg i engarealene

3.8 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)

3.8.1 Slått og beite

TILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKE)
Slått med lett 4-hjuls eller 2-hjuls traktor (lett slått) - slåttemark - naturbeitemark	årlig	27 daa 13,5 daa	etter midten av juli/ august
Beiting med sau, fortrinnsvis av rase GNS Sauene går fritt over hele øya men holder seg hovedsakelig i de semi-naturlige engene på nordsiden. Slåttemarkslokaliteten er inngjerdet og stenges av ca. i begynnelsen av juni - slåttemark: vår- og høstbeite - naturbeitemark - hagemark	årlig	27 daa 13,5 daa 8 daa	
Tynning av trær i hagemark - uttak av enkelte trær er en fordel i hagemark og hjelper med å holde arealet tilstrekkelig åpent	Enkelte år	Innenfor hagemarka og tilgrensende areal	

Slåttemarksareal bør stenges ut for saubeite tidnok, dvs. senest i midten av juni, for å sikre at slåttemarkspreget bevares med jevn struktur og fordeling av arter. Dersom beiteperioden varer for lenge vil arealet miste slåttemarkspreget på sikt og kan miste status som verdifull slåttemark i naturbasen.

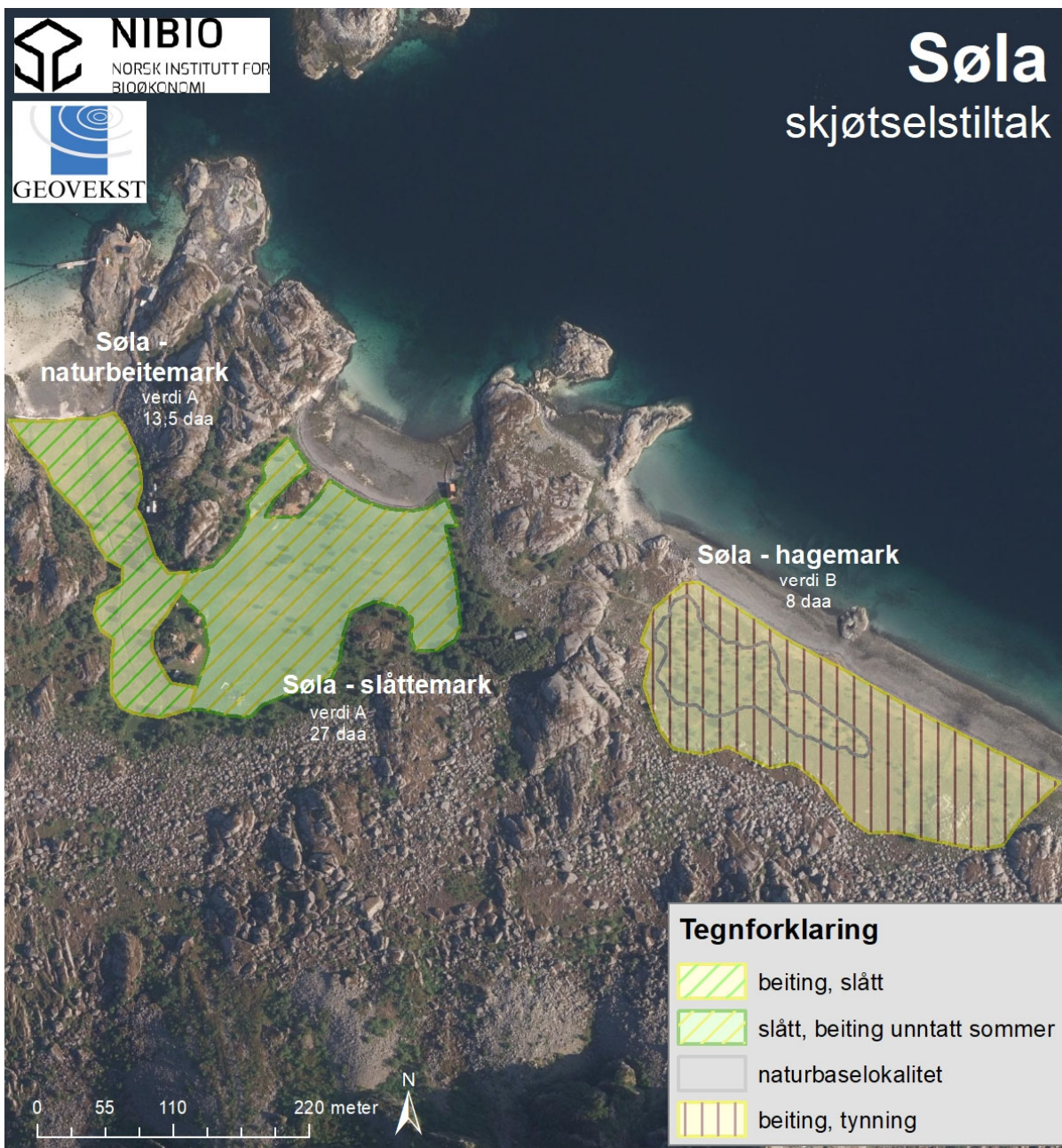
For å kunne søke om tilskudd til slått av beitemarksarealet fra tilskuddsordning for trua naturtyper forutsetter at lokaliteten gjerdes inn slik at sauene kan stenges ut en viss periode av vegetasjonssesongen.

Det kan med fordel byttes på rekkefølgen når delområdene slås for å ta hensyn til insekter og ulike tidspunkter når planter blomstrer og produserer modne frø.

Følg med oppslag av osp og bringebær i naturbeitemarka. Så lenge arealet slås i tillegg vil ospeoppslaget holdes nede og bringebær vil ikke kunne sprer seg særlig fra kantene.

Generelt gjelder for skjøtselsslått (for forklaring se veiledningshefte):

- Slåtten bør skje etter at de fleste artene har blomstret og satt frø (som regel ikke før i siste halvdel av juli). Slåttetidspunktet vil variere fra år til år ut fra variasjoner i været og vekstsesongen. Følg derfor med på blomstring og frøsetting!
- Graset bakketørkes 2-3 dager eller hesjes før det fjernes fra området.
- Områdene kan slås med liten lett traktor med slåmaskin, tohjulsslåmaskin eller ljà, avhengig av bratthet. Kantklipper med tråd kan benyttes på mindre areal der det er vanskelig å komme til med maskiner.
- Ikke bruk tunge maskiner, spesielt i de fuktige partiene, som kan påføre komprimering av jorda og kjøreskader.
- Unngå bruk av kunstgjødsel, gylle eller store mengder bløt husdyrgjødsel (se veileder).

Figur 2. Skjøtselstiltak som skal gjennomføres i naturbaselokalitetene. Utenom lokalitetene beiter sauene fritt over hele øya.

3.9 Oppfølging av skjøtelsesplanen

NESTE REVIDERING/EVALUERES ÅR:
2025
BEHOV FOR YTTERLIGERE REGISTRERING AV SPESIFIKKE NATURTYPER OG/ELLER ARTSGRUPPER:
-
GJENNOMFØRTE ELLER PÅBEGYNT TILTAK SOM ER FINANSIERT DE SISTE 5 ÅRA:
Slått, saubeite, hogst og tynning
PERSON(-ER) SOM HAR ANSVAR FOR Å GJENNOMFØRE TILTAKENE I SKJØTSELSPLANEN:
Øystein Ludvigsen

3.10 Bilder fra lokaliteten(e)

Figur 3a/b. Selv om avstanden av fotopunktene til huset ikke er helt den samme i 2006 (øverst) og i 2019 (nederst) er det tydelig at artssammensetningen og strukturen i slåttemarka har betydelig forbedret seg. Gjengroingsarter som mjøddurt dominerer ikke lenger og blir erstattet av seminaturlige engarter.

Foto: L. Hatten (2006), A. Bär (2019)

Figur 4a/b. Bildene fra 2006 (øverst) og 2019 (nederst) er tatt av samme naturbeitemark. Det vises at artssammensetningen og strukturen har betydelig forbedret seg. Gjengroingsarter som strandrør og mjørdurt dominerer ikke lenger og blir erstattet av seminaturlige engarter.

Foto: L. Hatten (2006), T.H. Carlsen (2019)

Figur 5a/b. Hagemarka viser ikke store forandringer mellom 2006 (øverst) og 2019 (nederst) bort sett at trærne har vokst seg større.

Foto: L. Hatten (2006), A. Bär (2019)

Referanse

Artsdatabanken (2018). Norsk rødliste for naturtyper 2018. Hentet (23.10.19)
fra <https://www.artsdatabanken.no/rodlistefornaturtyper>

Bele, B., Norderhaug, A., Alm, T. & Vange, V. 2014. Bondens kulturmarksflora for Nord-Norge.
Bioforsk FOKUS 9 (4). 122 s.

Direktoratet for naturforvaltning 2009. Handlingsplan for slåttemark. DN-rapport 2009-6. 60 s.

Hatten, L. & Carlsen, T.H. 2007. Skjøtelsesplan for øya Søla. Vegaøyen verdensarv, Vega kommune i
Nordland. Bioforsk Rapport 2 (99). 22 s.

Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens Kartverk, Hønefoss.

Vedlegg

1 Lokalitetsbeskrivelse i Naturbase

Figur 6. Avgrensning av verdifulle naturtyper som skjøtselsplanen omhandler.

1.1 Søla - slåttemark

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Søla - slåttemark				Kommune Vega		Områdenr. 181510302		
ID i Naturbase			*Registrert i felt av: Annette Bär & Thomas H. Carlsen			Dato: 11.06.2019		
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Hatten, L & Carlsen, T. H. 2007. Skjøtselsplan for øya Søla. Vegaøyen verdensarv, Vega kommune i Nordland. Bioforsk rapport. Vol 2. nr. 99						Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -		
Hovednaturtype: Slåttemark – D01, 100 %				Utforminger: Frisk, fattigeng - D0104, 100%				
Tilleggsnaturtyper:								
Verdi (A, B, C): A			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)								
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):				Vegetasjonstyper: G4 – Frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulakseng
< 20 m	x	God	x	Slått	x	Torvtekt		
20 – 50 m		Svak		Beite	x	Brenning		
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell		
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling				
		Dårlig		Lauving				

Områdebeskrivelse

Søla – slåttemark

Innledning

De gamle innmarksarealene på øya Søla i Vega kommune ble befart og kartlagt i forbindelse med revidering av skjøtselsplan for området. Det ble også registrert naturtypelokaliteter etter DN-håndbok 13. Kartlegginga fokuserte spesielt på utvalgte eller trua naturtyper som er i bruk den dag i dag. Befaringen ble gjennomført den 11. juni 2019 av Annette Bär og Thomas H. Carlsen, NIBIO. Befaringen hadde som formål å dokumentere bruken av de ulike naturtypene, vurdere tilstand og i samråd med bruker vurdere en målrettet, framtidig forvaltning av de ulike lokalitetene på Søla.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Øya Søla ligger ca. to kilometer vest for hovedøya Vega og kjennetegnes først og fremst som et høyt og bratt fjell på 432 meter o.h. Rasmark og grov steinur gjør terrenget utfordrende å ferdes i. Nordvest på Søla finnes et begrenset område med flatmark uten stein. Her var det tidligere bosetning med gårdsbruk og innmarksareal. Husene står fortsatt og innmarksarealene holdes i hevd. Geologisk består Søla av granitt og granodioritt, noe som indikerer lite varierte vegetasjonstyper. Området ligger i grenselandet mellom klart oceanisk seksjon (O2) og sterkt oceanisk seksjon, humid underseksjon (O3h) og har dermed milde, fuktige vintre og lave sommertemperaturer (Moen 1998). UTM: 33W 7287729N 0349597Ø.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Slåttemarkslokaliteten (D01) Søla – slåttemark er på 27 daa. Dominerende naturtype for slåttemarka er frisk, fattigeng (D0104), representert med vegetasjonstypen frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulaks-utforming (G4). Det finnes partier på enga som både er fuktigere og mer næringsrik, men som følge av homogen utforming og stort sett lik artsfordeling har det ikke blitt differensiert mellom slike partier.

Artsmangfold

Artsmangfoldet i enga er relativt lavt bl.a. som følge av lavt kalkinnhold i jordsmonnet, men fordelinga av artene er svært god. Typiske engarter vokser spredt i hele lokaliteten og enga er helt fri for både problemarter, gjengroingsarter og fremmede arter. Feltsjiktet er lavt og dominerende arter er hvitkløver, engsoleie, engrapp, rødsvingel og flekkvis også gulaks. Andre arter som ble registrert er vanlig arve, rød jonsokblom, engsyre, stornesle (lite), skogstorkenebb, gjerdevikke, karve, marikåper, åkerforglemmegei, gulflatbelg, tveskjeggveronika og nyresoleie. Strandrør, hestehavre og bringebær dominerte tidligere før slåtten ble gjeninnført. I dag finnes disse artene kun helt sporadisk. Bringebær ble registrert i kantene og på andre siden av gjerdet, men kun små planter. Sauen holder oppslaget nede. Sølvbunke finnes også kun i noen få tuer på enga. I enga står enkelte trær av rogn og osp. Det ble ikke registrert noen rødlistede karplanter under befaringa, og sannsynligheten for at det finnes i enga er lav. Det kan potensielt finnes interessante forekomster av beitemarksopp i en slik eng som fremstår som ugjødsel.

Bruk, tilstand og påvirkning

Slåttemarka har blitt restaurert med slåmaskin siden 2008 fram til i dag. Dette har gitt særdeles positive resultat. I 2007 var tilstanden på enga svært redusert som følge av langvarig opphør i bruk og

gjengroing. Bringebær, sølvbunke og mjødurt dominerte, og rogn var på full fremmarsj i store deler av enga. Etter noen år med restaurerings slått ble andelen av mjødurt, bringebær, sølvbunke og andre problem- og gjengroingsarter redusert, fôrqualität ble bedre og typiske engarter fikk en økt andel i enga. Enga vår- og høstbeites med sau av rasen gammel norsk sau (GNS) i for- og etterkant av slått.

Fremmede arter

Ingen registrert.

Kulturminner

Det er registrert tufter av bl.a. et naust ved sjøen nord for lokaliteten. Ellers er det flere spor etter tidligere bebyggelse.

Skjøtsel og hensyn

Restaureringsfasen er over og slåttemarka bør skjøttes med sein slått i framtida. Slåtten utføres i løpet av juli relatert til vekstsesongens utvikling. Perioden med beiting bør reduseres noe, spesielt på våren. Sau har beitet i lokaliteten fram til slutten av juni i restaureringsfasen. Slåttemarka bør stenges av noen uker tidligere slik at planter som kommer tidlig på sommeren får mulighet til å blomstre og sette frø. Årlig sein slått hindrer bringebær, rogn og osp i å reetablere seg i enga, samt å hindre tuedannelse.

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger innenfor Hysvær-Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning med spesiell vekt på det rike fuglelivet. Området er også en del av Vegaøyan verdensarvområde som fikk sin status på grunn av de unike kulturlandskapsverdiene samt den unike ærfuglduntradisjonen.

Verdibegrunnelse

Slåttemarka på Søla har en særdeles fin og jevn struktur og er relativt stor. Den er fri for tuedannelse, problem- og gjengroingsarter er så godt som fraværende, artsmangfoldet er lavt men artsmangfoldet består av typiske og gode engindikatorer som er jevnt fordelt. Et godt eksempel på at målrettet restaurering vil reversere gjengroingsprosesser og tilbakeføre enga slik den var før opphør på 1960-tallet. Det ble ikke registrert rødlistede arter, men potensialet for å finne sjeldne beitemarkssopper er til stedet. Slåttemarka får verdi A, svært viktig.

1.2 Søla - naturbeitemark

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Søla - naturbeitemark				Kommune Vega		Områdenr. 181510303		
ID i Naturbase			*Registrert i felt av: Annette Bär & Thomas H. Carlsen			Dato: 11.06.2019		
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Hatten, L & Carlsen, T. H. 2007. Skjøtselsplan for øya Søla. Vegaøyen verdensarv, Vega kommune i Nordland. Bioforsk rapport. Vol 2. nr. 99						Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -		
Hovednaturtype: Naturbeitemark – D04, 100 %				Utforminger: Frisk, fattigeng – D0404, 100 %				
Tilleggsnaturtyper:								
Verdi (A, B, C): A			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)								
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):				Vegetasjonstyper: G4 – Frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulakseng
< 20 m	x	God	x	Slått	x	Torvtekt		
20 – 50 m		Svak		Beite	x	Brenning		
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell		
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling				
		Dårlig		Lauving				

Områdebeskrivelse

Søla – naturbeitemark

Innledning

De gamle innmarksarealene på øya Søla i Vega kommune ble befart og kartlagt i forbindelse med revidering av skjøtselsplan for området. Det ble også registrert naturtypelokaliteter etter DN-håndbok 13. Kartlegginga fokuserte spesielt på utvalgte eller trua naturtyper som er i bruk den dag i dag. Befaringen ble gjennomført den 11. juni 2019 av Annette Bär og Thomas H. Carlsen, NIBIO. Befaringen hadde som formål å dokumentere bruken av de ulike naturtypene, vurdere tilstand og i samråd med bruker vurdere en målrettet, framtidig forvaltning av de ulike lokalitetene på Søla.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Øya Søla ligger ca. to kilometer vest for hovedøya Vega og kjennetegnes først og fremst som et høyt og bratt fjell på 432 meter o.h. Rasmark og grov steinur gjør terrenget utfordrende å ferdes i. Nordvest på Søla finnes et begrenset område med flatmark uten stein. Her var det tidligere bosetning med gårdsbruk og innmarksareal. Husene står fortsatt og innmarksarealene holdes i hevd. Geologisk består Søla av granitt og granodioritt, noe som indikerer lite varierte vegetasjonstyper. Området ligger i grenselandet mellom klart oseanisk seksjon (O2) og sterkt oseanisk seksjon, humid underseksjon (O3h) og har dermed milde, fuktige vintre og lave sommertemperaturer (Moen 1998). UTM: 33W 7287788N 0349482Ø.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Det gamle innmarksarealet på nordsida av Søla er delt inn i ei slåttemark (D01) og ei naturbeitemark (D04), samt ei hagemark (D05) lengre øst. Den aktuelle lokaliteten er ei naturbeitemark (D04) på 13,5 daa. Naturtypen er nokså lik tilgrensende slåttemark i øst med unntak av bruksregimet og er definert som frisk fattigeng (D0404). Vegetasjonstypen er frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulaksutforming (G4). Det finnes partier på enga som både er fuktigere og mer næringsrik, spesielt helt øverst i sør. Her går enga over mot våtmarkstyper, men som følge av tidligere drenering er myrpreget så godt som borte. Enga har generelt ei homogen utforming og ei jevn fordeling av karplanter, som har ført til at det ikke har blitt differensiert mellom fuktigere og tørrere partier.

Artsmangfold

Artsmangfoldet i enga er relativt lavt bl.a. som følge av lavt kalkinnhold i jordsmonnet, men fordelinga av artene er svært god. Typiske engarter vokser spredt i hele lokaliteten og enga er helt fri for både problemarter, gjengroingsarter og fremmede arter. For rundt 10 år siden dominerte strandrør i lokaliteten sammen med hestehavre, timotei, kveke og sølvbunke. Feltsjiktet var da høyt, 1-1,5 meter (Hatten & Carlsen 2007). I dag er problemartene så godt som fraværende. Feltsjiktet er lavt og dominert med gode engindikatorer som hvitkløver, engsoleie, engrapp, rødsvingel og flekkvis også gulaks. Andre arter som ble registrert er vanlig arve, rød jonsokblom, engsyre, stornesle (lite), skogstorkenebb, gjerdevikke, karve, marikåper, åkerforglemmegei, gulflatbelg, tveskjeggveronika og nyresoleie. Nederst mot stranda finnes et begrenset strandengareal hvor gåsemure dominerer. Sølvbunke finnes også kun i noen få tuer på enga. Noen trær av selje og rogn står langs kantene og i overgangen mot nabolokalitet i øst. Det ble ikke registrert noen rødlistede karplanter under befaringa, og sannsynligheten for at det finnes i enga er lav. Det kan potensielt finnes interessante forekomster av beitemarksopp i en slik eng som fremstår som ugjødsel.

Bruk, tilstand og påvirkning

Naturbeitemarka har siden 2008 blitt restaurert med en kombinasjon av slått med slåmaskin og med sauebeiting. Dette har gitt særdeles positive resultat. I 2007 var tilstanden på enga svært redusert som følge av langvarig opphør i bruk og gjengroing. Etter noen år med restaureringsslått var andelen av strandrør, sølvbunke og andre problem- og gjengroingsarter sterkt redusert, og typiske engarter fikk en betydelig økende andel i enga. Enga beites av sau hele året. Ca 55 søyer pluss lam av rasen gammel norsk sau (GNS) beiter på hele Søla på sommerhalvåret. På vinteren går det ca 30 dyr og beiter. Lokaliteten blir slått samtidig som tilgrensende slåttemarkslokalitet. Dette er mer å regne som restaurering eller pussing av enga og hindrer tuedannelse som kan forekomme i typiske naturbeitemarker.

Fremmede arter

Ingen registrert.

Kulturminner

Ingen kulturminner er registrert i lokaliteten.

Skjøtsel og hensyn

Beitinga bør fortsette i framtida med omtrent samme beitetrykk fordelt utover året. For engareal er det viktigst å ha tilstrekkelig med beitetrykk i sommersesongen. På vinteren finner utegangersauen maten sin i lyngdominert utmark. Slåtten har vært helt avgjørende i restaureringsfasen (fra 2008 til dags dato) for å oppnå den svært fine tilstanden enga er i i dag, men framover i skjøtselsarbeidet trengs ikke enga å slås av skjøtselsmessige grunner. Om bruker ønsker å slå enga også fremover er dette helt greit. Slåtten fungerer som en buffer i tilfellet beitinga ikke er tilstrekkelig enkelte år og hindrer også tuedannelse effektivt. Det går en grøft tvers gjennom lokaliteten fra sør til nord. Det kan vurderes å grøfte opp partier i sør for å redusere fuktpreget her. Deler av enga er her vassjuk og kunne med fordel blitt tørket opp noe.

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger innenfor Hysvær-Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning med spesiell vekt på det rike fuglelivet. Området er også en del av Vegaøyan verdensarvområde som fikk sin status på grunn av de unike kulturlandskapsverdiene samt den unike ærfuglduntradisjonen.

Verdibegrunnelse

Naturbeitemarka på Søla har en særdeles fin og jevn struktur. Den er fri for tuedannelse, problem- og gjengroingsarter er så godt som fraværende. Artsmangfoldet er lavt, består av typiske og gode engindikatorer som er jevnt fordelt. Som for tilgrensende slåttemarkslokalitet er dette et godt eksempel på at målrettet restaurering vil reversere gjengroingsprosesser og tilbakeføre enga slik den var før opphør på 1960-tallet. Det ble ikke registrert rødlistede arter, men potensialet for å finne sjeldne beitemarkssopper er absolutt tilstede. Naturbeitemarka får verdi A, svært viktig.

1.3 Søla - hagemark

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Søla - hagemark				Kommune Vega		Områdenr. 181510304		
ID i Naturbase			*Registrert i felt av: Annette Bär & Thomas H. Carlsen			Dato: 11.06.2019		
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Hatten, L & Carlsen, T. H. 2007. Skjøtselsplan for øya Søla. Vegaøyen verdensarv, Vega kommune i Nordland. Bioforsk rapport. Vol 2. nr. 99						Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -		
Hovednaturtype: Hagemark – D05, 100 %				Utforminger: Bjørkehage – D0501, 70 % Seljehage – D0508, 30 %				
Tilleggsnaturtyper:								
Verdi (A, B, C): B			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)								
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):				Vegetasjonstyper: G4 – Frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulakseng H1 – Tørr lynghei
< 20 m	x	God	x	Slått		Torvtekt		
20 – 50 m		Svak		Beite	x	Brenning		
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell		
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling				
		Dårlig		Lauving				

Områdebeskrivelse

Søla - hagemark

Innledning

De gamle innmarksarealene på øya Søla i Vega kommune ble befart og kartlagt i forbindelse med revidering av skjøtselsplan for området. Det ble også registrert naturtypelokaliteter etter DN-håndbok 13. Kartlegginga fokuserte spesielt på utvalgte eller trua naturtyper som er i bruk den dag i dag. Befaringen ble gjennomført den 11. juni 2019 av Annette Bär og Thomas H. Carlsen, NIBIO. Befaringen hadde som formål å dokumentere bruken av de ulike naturtypene, vurdere tilstand og i samråd med bruker vurdere en målrettet, framtidig forvaltning av de ulike lokalitetene på Søla.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Øya Søla ligger ca. to kilometer vest for hovedøya Vega og kjennetegnes først og fremst som et høyt og bratt fjell på 432 meter o.h. Rasmark og grov steinur gjør terrenget utfordrende å ferdes i. Nordvest på Søla finnes et begrenset område med flatmark uten stein. Her var det tidligere bosetning med gårdsbruk og innmarksareal. Husene står fortsatt og innmarksarealene holdes i hevd. Geologisk består Søla av granitt og granodioritt, noe som indikerer lite varierte vegetasjonstyper. Området ligger i grenselandet mellom klart oseanisk seksjon (O2) og sterkt oseanisk seksjon, humid underseksjon (O3h) og har dermed milde, fuktige vintre og lave sommertemperaturer (Moen 1998). Lokaliteten ligger på nordsida av Søla og grenser mot steinstrand i nord og grov blokkmark og fjell i sør. UTM: 33W 7287644N 0349978Ø.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Hagemarkslokaliteten (D05) Søla – hagemark er på 8 daa. Tresjiktet domineres av rogn, bjørk og selje noe som definerer naturtypen for hagemarka til å være en mosaikk av bjørkehage inkl. rogn (D0501), 70% og seljehage (D0508), 30%. Vegetasjonstypen er i stor grad lik den man finner i de øvrige innmarksarealet på Søla; frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulaks-utforming (G4). I tillegg finnes partier med mer lyngdominans av krekling, røsslyng og blokkebær ispedd med einer. Lynginnslaget tolkes enten som boreal hei eller som grunnlendt lyngmark. Vegetasjonstypen H1, tørr lynghei, er best dekkende og dekker maksimalt 10 % av arealet.

Artsmangfold

Tresjiktet i hagemarka domineres av bjørk og rogn med innslag av selje. I feltsjiktet finner man gulaks, engrapp, rødsvingel, myrfiol, engsyre, engsoleie, nyresoleie, bakkefrytle, gjerdevikke, myrmaure, gulflatbelg og gåsemure. Problemartene mjødukt, og sølvbunke finnes kun i svært begrenset utbredelse og er dessuten holdt nede av beitende sau. Et tykt mosesjikt i bunn domineres av engkransmose. I lyngpartiene med krekling, røsslyng og blokkebær finnes også skogstjerne og einer.

Det ble ikke registrert noen rødlistede karplanter under befaringa, og sannsynligheten for at det finnes i enga er lav. Det kan potensielt finnes interessante forekomster av beitemarksopp i en slik eng som fremstår som ugjødsla.

Bruk, tilstand og påvirkning

Hagemarka var i ferd med å gro igjen og gå over til skogsmark fram til at skjøtselen ble gjenopptatt fra eng med 2007. Det har ikke blitt gjennomført restaureringstiltak her, men et betydelig beitetrykk fra sau

har stoppet oppslaget av lauvvekster og holde feltsjiktet lavt og åpent. Busksjiktet er så godt som fraværende og innslaget av bjørk, rogn og selje i feltsjiktet er helt minimalt. Skjøtselsregimet i dag opprettholder engpreget. Søla (inkludert lokaliteten) beites av 55 søyer med lam i sommerhalvåret. På vinteren samles beiter rundt 20 dyr på Søla.

Fremmede arter

Ingen registrert.

Kulturminner

Det er registrert tufter av bl.a. et naust ved sjøen nord for lokaliteten. Ellers er det flere spor etter tidligere bebyggelse.

Skjøtsel og hensyn

Beitet med sau må opprettholdes for å bevare hagemarka med engpreget. Helårsbeiting er en stor fordel også i framtida. Det kan med fordel tynnes ut noen trær for å få mer lys ned i feltsjiktet, noe som vil forsterke engpreget ytterligere.

Del av helhetlig landskap

Lokaliteten ligger innenfor Hysvær-Søla landskapsvernområde med dyrelivsfredning med spesiell vekt på det rike fuglelivet. Området er også en del av Vegaøyan verdensarvområde som fikk sin status på grunn av de unike kulturlandskapsverdiene samt den unike ærfuglduntradisjonen.

Verdibegrunnelse

Hagemarka får verdi B, viktig. Til tross for en begrenset størrelse er tilstanden svært god og engartene fordeler seg jevnt i feltsjiktet. Så lenge beitinga videreføres på dagens nivå er det liten fare for gjengroing. Busksjikt er fraværende og det ble ikke registrert vedvekster i feltsjiktet. Noe tynning kan føre til økt verdi på sikt.

2 Tiltakslogg, grunneiers notater

Her er det plass for grunneier å føre inn egne notater som gjelder gjennomføring av tiltakene.

AREAL/DELOMRÅDE	TYPE TILTAK (EKS SLÅTT, RYDDING, BEITING)	PERIODE	ANTALL DAGSVERK/TIMER	ÅR

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.